

מעמד בינוני מזרחי וערבי בישראל- הפוליטי בחיי היומיום

יהודים-מזרחים וערבים אזרחי ישראל היו בשנות החמישים והשישים סמל רב עוצמה של מעמד פועלים ישראלי- עניים, מודרים פוליטית וחברתית, נחשבים "נחותים" מבחינה תרבותית. בשנות השבעים החלו לפעול תהליכי מוביליות שהובילו חלקים מקבוצות אלה מעלה, ממעמד הפועלים האתני לרבדי מעמד בינוני-נמוך ולמעלה מכך – קבלנים עצמאים, מורות, טכנאים, פקידות, אנשי צבא ועוד. במקביל לתהליכים אלה התרחשו כמה רגעים פוליטיים דרמטיים אשר כנראה הושפעו ממוביליות זו – עליית הליכוד והישארותו בשלטון, לידתה של תנועת בל"ד. נשאלת השאלה, האם קיומו של מעמד בינוני מזרחי או ערבי יכול להסביר תופעות בפוליטיקה הישראלית? האם יש למעמד בינוני עמדות ואופי פוליטי משל עצמו? האם קולו של משה כחלון הוא קולו האותנטי של המעמד הבינוני המזרחי? האם חנין זועבי או ג'מאל זחאלקה מבטאים בדמותם ובפעילותם מאוויים של מעמד בינוני ערבי חדש?

הקורס יתווה תמונה עמוקה ככל האפשר של המעמד הבינוני המזרחי והערבי, ירחיק למחקר בארצות המערב כדי לבחון את קיומו הפוליטי של המעמד הבינוני או 'המעמד החדש', ואת תהליכי המוביליות אליו של שחורים והיספנים, מהגרים מאפריקה ואסיה. ננסה להגדיר הגדרה פרקטית רחבה של הפוליטי בחיי היומיום וניגש איתה לבחון את המעמד הבינוני ה'אתני' המזרחי והערבי בישראל.

Mizrahi and Arab middle class in Israel - the 'political' in everyday life

In the 1950s and 60s Mizrahi Jews and Arab citizens of Israel formed a powerful symbol of the Israeli working class - poor, marginalized politically and socially, deemed culturally inferior. In the 1970s, processes of mobility began to take place, pushing segments of these two groups upwards from the ethnic secluded working class into the lower-middle class. They became self-employed contractors, teachers, technicians, clerks, military personnel and others. At the same time, several dramatic political moments occurred which were probably influenced by this mobility, e.g. the rise of the Likud party and its staying in power, the birth of the "Tajamu" movement. Can the concept of Mizrahi or Arab middle class explain phenomena in Israeli politics? Is the voice of Moshe Cahlonan authentic Mizrahi middle class' voice? Are the figures of Hanin Zoa'bi or Jamal Zahalkaan expression of a new Arab new middle class?

The course will draw as deep a picture as possible of Mizrahi and Arab middle classes, explore the history of the "new" middle class in the west and the processes that led Blacks and Latinos, African and Asian immigrants to become middle class. We will try to devise a wider practical definition of term "political" in everyday life and approach with it the ethnic (Arab and Mizrahi) Israeli middle class.

חובות הקורס:

השתתפות וקריאת פריטי החובה – 20% מהציון.

הגשת מטלת קריאה אחת – כתיבת סיכום של פריט חובה – 10% מהציון.

הגשת עבודה מסכמת הבוחנת תופעה פוליטית מתוך פרספקטיבה של מעמד בינוני מזרחי או ערבי או בוחנת באופן ביקורתי את הפרספקטיבה. העבודה תשתמש ב-3 מקורות אקדמיים לפחות, מהם 2 שלא נמנו בקריאת החובה – 70%.

ניתן להציג את העבודה במהלך השיעורים האחרונים. מי שיציג מקרה מבחן בכיתה יקבל ציון על הצגת המקרה בכיתה שיהווה חצי מהציון על העבודה.

שיעור 1: תמונת מצב של מעמד בינוני מזרחי וערבי מאז שנות השבעים, הצגת הסוגיות
הצגת הרקע האמפירי לשיעור, הצגת הסוגיות התיאורטיות

קריאת חובה:

- ליבסקר, ארי, 2017. "אבי גבאי כמשל על מעמד הביניים המזרחי החדש", כלכליסט 1/12/17.

קריאת רשות:

- בלכמן, ישראל, 2008. "דוח מחקר: על ההרכב האתני של האוניברסיטאות", **תיאוריה וביקורת**, 191-197, 33.

שיעור 2: מעמד בינוני מזרחי – היסטוריה חברתית ופוליטית מאז שנות השבעים

קריאת חובה:

- כהן, אורי, וליאון ניסים, 2008. "לשאלת המעמד-הבינוני-המזרחי בישראל", **אלפיים** 33, 83-101.

קריאת רשות:

- כהן, אורי, וליאון ניסים, 2011. "מרכז תנועת החירות והמזרחים, 1965-1977, משותפות אדנותית לשותפות תחרותית", מחקר מדיניות 88, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.

- ליאון, ניסים, 2009. מהפכי המשנה ב-1977 ומקומם בצמיחתה של ש"ס, ישראל 15, עמ' 1-32.

שיעור 3: מעמד בינוני ערבי – היסטוריה חברתית ופוליטית מאז שנות השבעים

קריאת חובה:

חיידר, עזיז, 2009. "כוח העבודה הערבי בישראל: תהליכי הכלה והדרה בשוק העבודה", בתוך, ראססח'מאיסי(עורך), **ספר החברה הערבית בישראל** 3, ירושלים: מכון ון-ליר, עמ' 252-279.

קריאת רשות:

- Herzog, Hanna, 2004. "Both an Arab and a Woman': Gender, Racialized Experiences of Female Palestinian Citizens of Israel," *Social Identities*10(1), pp. 53-82.

אבו-בקר, ח'אולה, ורבינוביץ' דני, 2002. הדור הזקוף, ירושלים: הוצאת כתר.

שיעור 4: האם יש בכלל פוליטיקה של מעמד בינוני?

קריאת חובה:

Wacquant,Loic, 1991. "Making Class – The Middle Class(es) in Social Theory and Social Structure," in Scott McNall, Rhona Levin and Rick Fantasia (eds.), *Bringing Class Back – Contemporary and Historical Perspectives*, Boulder: Westview Press, pp. 39-64.

קריאת רשות:

Szelenyi, Ivan, and Martin Bill, 1988. "The Three Waves of New Class Theories," *Theory and Society* 17(5), pp. 645-66.

שיעור 5: 'מעמד' בחיי היומיום –מזהות לפרקטיקה

קריאת חובה:

Lamont, Michele and Virag Molnar, 2002."The Study of Boundaries in the Social Sciences," *Annual Review of Sociology* 28(1), pp. 167-195.

קריאת רשות:

Lamont Michele, The Dignity of Working men, Russel-Sage Foundation, USA, 2000

שיעור 6: 'עצמי' כפרויקט מעמדי (מעמד בינוני)

קריאת חובה:

Skeggs, Beverly, 2011."Imagining personhood differently: person value and autonomist working - class value practices,"*Sociological Review* 59(3), pp, 496-513.

שיעור 7: 'מעמד בינוני גלובלי' –גלובליזציה ואינדיבידואליזציה

קריאת חובה:

Beck, Ulrich, 2004. "The Reinvention of Politics – Towards a Theory of Reflexive Modernization," in Ulrich Beck, Anthony Giddens and Scott Lash (eds.), *Reflexive Modernization – Politics, Aesthetics and Tradition in the Modern Social Order*, Cambridge: Polity Press.

קריאת רשות:

רם, אורי, 2005. הגלובליזציה של ישראל – מק'וורלד בתל אביב, גי'האד בירושלים, תל אביב: הוצאת רסלינג.

שיעור 8: 'אוריינטליזם' בפוליטיקה ובתרבות הישראלית

קריאת חובה:

עזיזה כוזם, 2002. "תרבות מערבית, תיוג אתני וסגירות חברתית – הרקע לאי השוויון האתני בישראל", סוציולוגיה ישראלית 2, עמ' 385-429.

שוורץ, אורי, 2014. "עירקים אשכנזים מאד" – על אותנטיות, גבולות מעמדיים והמטפוריקה של השפה האתנית בישראל", תיאוריה וביקורת 43, עמ' 103-130.

קריאת רשות:

סעיד, אדוארד, 1978. אוריינטליזם, תל אביב: הוצאת עם עובד.

שיעור 9: האישה המזרחית/ערביה במעמד הבינוני

קריאת חובה:

מזרחי, בברלי. 2005. "החינוך העקיף, ניעות מוגבלת והדור השני של מהגרות ממרוקו - מקרה של סייעת לגננת" בתוך: אורי כהן ואחרים (עורך), ישראל והמודרניות, תל-אביב: אוניברסיטת תל-אביב, עמ' 481-461.

אבו-רביע-קוידר, סראב, 2017. זהות מעמדית בהתהוות – פרופסיונליות פלסטיניות בנגב, ירושלים: הוצאת מאגנס.

שיעור 10: פופוליזם, הגמוניה והמעמד הבינוני בישראל

קריאת חובה:

פילק, דני, 2010. "פופוליזם מכיל ופופוליזם מדיר", עיונים בתקומת ישראל 20, עמ' 28-48.

קריאת רשות:

פילק, דני, 2006. פופוליזם והגמוניה בישראל, תל אביב, הוצאת רסלינג, עמ' 87-127.

שיעור 11: סדנת פרוזופוגרפיה – איפיון מנהיגות פוליטית ובירור היסודות המ"ביים

שיעור 12: איפה היו בני ובנות המעמד הבינוני המזרחי והערבי במחאת 2011

קריאת חובה:

- פילק, דני, ואורי רם, 2013. "ה-14 ביולי של דפני לייף – עלייתה ונפילתה של המחאה החברתית", תיאוריה וביקורת 41, עמ' 1-10.
- רוזנהק, מיכאל, ומיכאל שליו, 2013. "הכלכלה הפוליטית של המחאה החברתית – ניתוח דורי-מעמדי", תיאוריה וביקורת 41, עמ' 45-68.

קריאת רשות:

אדוט, רמי, 2012. "חלומות המעמד הבינוני – בין געגועים להבטחות", העוקץ 2013-2-8

שיעור 13: הצגת עבודות בכיתה